

12 Temmuz'da Tuva'da “Eski Türk Yazıtları: Dil, Tarih ve Kültür” Konuşuldu

Türk Dil Kurumu Runik harfli metinler üzerine çalışmalarını kurduğu günden itibaren başlatmış ve Hüseyin Namık ORKUN'un anıtların harita ve resimleriyle Göktürk harfli yazımları ve çözümlemelerinin de yer aldığı *Eski Türk Yazıtları* kitabını 1936 yılında yayımlamıştır. O günden bu güne yayımlanan eserler, bu konuya yönelik yapılan etkinlikler ve verilen desteklerle Kurum, akademik dünyaya olduğu kadar konuya ilgi duyan herkese hitap edecek bilgiler derlemiştir ve aktarmıştır.

Bu yıl, Orhon yazıtlarının okunmasının 120. yılında ise Kurum, Tuva Cumhuriyeti İnsan Bilimleri Enstitüsü, Tuva Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Tuva Kültür Bakanlığı, Tuva Üniversitesi, Millî Tuva Müzesi ve Tuva Rus Türkologları Komitesi iş birliğiyle 10-12 Temmuz 2013 tarihlerinde gerçekleştirilen uluslararası “Eski Türk Yazıtları: Dil, Tarih ve Kültür” sempozyumuna destek verdi.

Avrupalı seyyah ve kâşiflerce 300 yıl evvel Yenisey ırmağı ve çevresinde bugün Yenisey Yazıtları adıyla anılan

eski Türkçe yazıtları bulunur, 1887-1889'da çok sayıda yazıt gün ışığına çıkartılır ve bunlara Moğolistan'da Orhon ırmağı yakınlarındaki Kül Tegin ve Bilge Kağan Yazıtları eklenir. Bu yazıtlar Avrupa'da büyük ilgi uyandırırken kısa bir süre sonra V. THOMSEN (1893) ile W. RADLOFF (1894) bu gizemli yazıtlar üzerine olan çözümlemelerini bilim dünyasına duyurur.

Sempozyum Türk dilli halklar için büyük heyecan uyandıran, Türk dilinin araştırılmasında bir dönüm noktası oluşturan bu okuyuşun, V. THOMSEN'in eski Türk yazısını çözen çalışmasının 120. yılını kutlarken bu vesileyle göçebe halkların dil, tarih ve kültürünün bilimsel araştırmalara daha fazla konu edilmesini, günümüzde Türk dillerinin ve lehçelerinin durumunu ve birbirleriyle olan ilişkilerinin tartışılmasını, runik yazının tarihî sürecinin farklı meselelerinin ve sınır komşusu olan Orta Asya halklarının kültür ve tarihlerinin incelenmesi ile Türkoloji ve doğu bilimleri alanlarında iş birliğinin geliştirilmesini amaçladı.

Toplantı 150'ye yakın Yenisey Yazıtı'ndan yaklaşık 100'ünün bulunduğu bir bölge olan Tuva'da düzenlendi. Bu mekân seçiminde bir etken de Tuvalıların, yazıtların dikildiği, yazıldığı dönemden beri anavatanlarından ayrılmamış ve eski Türkçeye de kimi yönlerden bağlı kalmış olmalarıydı. Bugün için Tuvaca hem ses özellikleri hem de söz varlığı açısından, en eski Türkçeye yakın dillerin başında geliyor.

Türk Dil Kurumunun kuruluş yıl dönümüne denk getirilen bu anlamlı toplantıya Altay bölgesi (Dağlık Altay), Hakasya, Başkurdistan, Azerbaycan, Kazakistan ve Yakutistan'ın yanı sıra, Türkiye, Almanya, Japonya, Güney Kore, Çin, Moğolistan, ABD, Fransa, Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan'dan 100'ün üzerinde bilim adamı katıldı ve Tuva Parlamentosunda yapılan açış oturumunda Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALİN bir konuşma yaptı. TDK Başkanı, Türkiye'den gelen bilim adamları ve yanlarında getirdikleri 7 kitap ile Tuva'da olmaktan duydukları mutluluğu dile getirirken dünyanın birçok ülkesinden gelerek sempozyuma katılan bilim adamlarını Eylül'de Türkiye'de yapılacak toplantıya davet etti.

Yoğun geçen oturumların ardından bilim adamlarının teklifi ile 10 Temmuz'un "Türk Yazıtları Günü"

olarak kutlanması kabul edildi. Ayrıca sempozyumda Türk ve Tuvalı uzmanlarca Türkiye Türkçesi ve Tuvaca atasözleri kitabı hazırlamak üzere bir çalışma başlatılması, Yukarı Yenisey'deki Türk runik eserlerinin sistemli bir şekilde araştırılması, belgelenmesi, kataloglanması ve Tuva Devlet Arşivlerinde ve Tuva Sosyal Bilimler Araştırmaları Enstitüsünde saklanan Tuva tarihi ile ilgili eski Moğol, Tibet ve Çin dillerindeki yazılı eserlerin ve arşiv belgelerinin yayımlanması ve bölgeler arası Sayan-Altay Türkologları Derneği kurularak oluşturulacak bilimsel koordinasyon kurulu ile runik yazılı eserlerle ilgili ortak incelemeler yapılması yönünde kararlar verildi.

"Eski Türk Yazıtları: Dil, Tarih ve Kültür" sempozyumu katılımcılarına Şançı bölgesinde bulunan ve yerinden taşınamayacak durumda olan yazıtların arazide incelenmesi olanağını da sunmuştur.

Türk Dil Kurumu bölgeye gönderdiği özel bir ekip aracılığıyla TDK arşivine ve hazırlıklarına başlanan Orhon Yazıtları belgeseline yönelik önemli yazılı, sesli ve görüntülü malzeme derledi. Tuva Müzesi dışında Abakan'daki Minusinsk Müzesinde bulunan Yenisey yazıtları ile Hakasya-Abakan Müzesinde bulunan yazıtlar da sahanın uzmanı bilim adamlarıyla yapılan röportajlar eşliğinde kayda geçirildi. **TDK**

